

Afetler ve Belirsizlik Dönemlerinde Medya Kullanımı: Kahramanmaraş Merkezli Depremlerde Hayatını Kaybeden Kıbrıslı Türk Sporcular Örneği

Nuran Öze^{1,2}

ÖZET

Doğa olayı olarak bilinen deprem, can ve mal kayıplarına sebep olduğu zaman doğal afete dönüşmektedir. Kahramanmaraş Merkezli Depremlerde Türkiye'deki voleybol müsabakalarına katılmak üzere Kıbrıs'tan giden GTMK voleybol takım kfilesinin de olduğu anlaşılmıştır. Olayın altıncı gününde 39 kişilik kfileden dört kişinin sağ olarak kurtulduğu saptanmıştır. Bu olay, 1974 savaşı sonrasında Kıbrıslı Türklerin yaşadığı en büyük ve toplu kayıp olarak tarihe geçmiştir. Bu çalışma afet durumunda halkın medya seçimi ve kaynaklara güveni üzerine odaklanılmıştır. Kriz durumlarında iletişimin nasıl sağlandığına odaklanılan bu çalışmada Medya Zenginliği Kuramı ve Sosyal Medya Kriz İletişim Modeli temel alınmıştır. Yapılan saha araştırmasında yarı yapılandırılmış elektronik anket formlarıyla veriler toplanmıştır. Katılımcıların depremle ilgili haberleri daha yoğunluklu olarak sosyal medya üzerinden takip ettikleri, anlık ve tanıklık yapanların paylaşımlarının önem kazandığı, ana akım medya organlarına doğru habercilik konusunda güvenin çok düşük olduğu yapılan saptamalar arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Medya, Kahramanmaraş Merkezli Depremler, Kıbrıslı Türk Sporcular, Kriz İletişimi.

JEL Sınıflandırması: Q54, H84, Z10.

Disasters and Media Usage in Times of Uncertainty: A Case Study of Turkish Cypriot Athletes Who Lost Their Lives in Kahramanmaraş Center Earthquakes

ABSTRACT

An earthquake, known as a natural event, turns into a natural disaster when it causes loss of life and property. It was understood that there was also a GTMK volleyball team that went from Cyprus to participate in volleyball competitions in Turkey during the Kahramanmaraş Center Earthquakes. On the sixth day of the incident, it was determined that four people from the 39-person convoy survived. This incident went down in history as the largest and most collective loss experienced by Turkish Cypriots after the 1974 war. This study focused on the public's choice of media and trust in sources in case of disaster. This study, which focuses on how communication is achieved in crises, is based on the Media Richness Theory and Social Media Crisis Communication Model. In the field research,

¹ nuran.oze@arucad.edu.tr

² Doç. Dr., Arkin Yaratıcı Sanatlar ve Tasarım Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Yeni Medya ve İletişim Bölümü, Girne, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, 0000-0003-0879-205X.

(Makale Gönderim Tarihi: 24.01.2024 / Yayın Tarihi: 28.06.2024)

Doi Number: [10.18026/cbayarsos.1425256](https://doi.org/10.18026/cbayarsos.1425256)

Makale Türü: Araştırma Makalesi

data was collected with semi-structured electronic survey forms. Among the findings were that the participants followed the news about the earthquake more intensively on social media, that instant and witness shares gained importance, and that the trust in mainstream media organs regarding accurate reporting was very low.

Keywords: *Media, Kahramanmaraş Centered Earthquakes, Turkish Cypriot Athletes, Crisis Communication.*

JEL Classification: *Q54, H84, Z10.*

1. GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2002, s. 3) afet kavramını, dış yardım gerektirecek kadar büyük ve ani bir ekolojik olay olarak tanımlamaktadır. Doğal afetler, depremler, kasırgalar, seller, tsunamiler, yangın, kasırgalar ve aşırı sıcaklıklar gibi doğa güçlerinden kaynaklanabilmektedir (Noji, 1991; Guo, 2010). Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Ofisi'ne (UNDRR: United Nations Office for Disaster Risk Reduction) (UNDRR, 2023) göre afet, tehlikeli bir olay veya olaylar nedeniyle gerek insan, gerek malzeme, gerekse ekonomik kayıplara sebep olmalarını sistemin ciddi bozulmasına etkisi olan olay/ olaylardır. Britannica (2023), doğal afeti, büyük insan hayatı kaybına veya doğal çevrenin, özel mülkiyetin ve/ veya kamu altyapısının tahrip olmasına neden olan, insan kaynaklı değil, doğal olayların etkilerinden kaynaklanan herhangi bir vahim olay olarak açıklamaktadır. Ayrıca bu sözlükte doğal afete, hava ve iklim olayları veya depremler, toprak kaymaları ve dünya yüzeyinden veya gezegenin kendi içinden kaynaklanan diğer olaylar neden olabileceğine değinmektedir. Dahası dünya üzerindeki hiçbir yerin doğal afetlerden muaf olmadığını; ancak, belirli afet türlerinin genellikle belirli coğrafi bölgelerle sınırlı olduğunu veya bu bölgelerde daha sık meydana geldiğini belirtmektedir. Ancak afetin doğal olabileceği gibi insan kaynaklı (nükleer, petrol tesislerinde sızıntı kaynaklı, vb.) da olabileceği unutulmamalıdır. Su'ya (2012) göre insanlık geliştirdiği teknolojilerle çevresel olayların etkisini daha kolay ve öngörülü şekilde tespit etmeye, kontrol etmeye ve önlemeye yönelik teknolojik girişimlerde bulunsa da, doğal afetler bir tehdit olmaya devam etmektedir. Diğer yandan Kolukırmık ve Tuna'ya (2009) göre deprem, doğal ve tam olarak ne zaman olacağı tahmin edilemeyen bir olaydır. Yine de riski en aza indirebilmek için binaların altyapısal, insanların bilinç açısından donanımlı olması şarttır. Bu noktada dirençlilik kavramı ve bu kavramın fen ve mühendislik bilimleri ile ilişkisi akla gelmektedir. Gökalp Yılmaz'ın (2021) doğal afetler, toplumsal değişme ve dirençlilik ilişkisi üzerine yaptığı çalışmada, esasen fen ve mühendislik alanlarında kullanılan dirençlilik kavramının, kent çalışmalarında kullanılmaya başlanmasıyla birlikte, farklı disiplinlerde de incelenmeye başlandığına değinmiştir. Gökalp Yılmaz'a göre deprem sadece fiziki bir olay olarak değerlendirilemez, deprem "mekan ve toplumsal ilişkiler bağlamında değerlendirilmesi gereken bir olgu olarak" ele alınmalıdır (Gökalp Yılmaz, 2021, s. 125). "Toplumsal sistem bağlamında dirençlilik; bir toplumsal sistemin ya da ögesinin herhangi bir tehdit, afet ya da travma sonrasında hayatta kalma becerisinin bir ölçütü olarak tanımlarken, esneklik, değişime ayak uydurma, ani gelişen olaylar karşısında geri dönebilme ya da uyum sağlayarak sürdürülebilir olma yeteneği gibi farklı boyutlar da

dirençlilik kavramının alt kapsamında ele alınabilmektedir. Sosyal bilimler açısından özellikle uyum ve adaptasyon kavramlarıyla sosyolojinin de önemli bir çalışma konusu olması nedeniyle Dirençlilik kavramı sosyal bilimlerde daha fazla ele alınır duruma gelmiştir. Bu bağlamda, dirençliliğin dönüşüm, değişim, yenilenme ve sürdürülebilirlik boyutları da sosyolojik açıdan önem taşımaktadır. Toplumsal ve fiziksel çevre arasındaki ilişki doğru şekilde anlaşıldığına, karşılıklı bağımlılık ilişkisi anlaşılır olmaktadır” (Gökalp Yılmaz, 2021, s. 125).

Dünya Sağlık Örgütü'ne (WHO, 2023) göre son on yılda 2,6 milyardan fazla insan deprem, tsunami, toprak kayması, kasırga, sıcak hava dalgası, sel veya şiddetli soğuk hava gibi doğal olaylardan etkilenmiştir. Acil Durum Veri Tabanı (Emergency Events Database: EM-DAT) araştırmalarının sonuçlarında, 2022 yılında dünya çapında 387 doğal afet ve felaket kaydedilmiştir. Bu afet ve felaketler 30.704 can kaybına neden olmuş ve bu afetler 185 milyon kişiyi etkilemiştir. Yine bu rapora göre doğal afet kaynaklı ekonomik kayıpların toplamı 223,8 milyar ABD doları civarında seyretmiştir. Sıcak hava dalgaları Avrupa'da 16.000'den fazla ölüme neden olurken, kuraklık Afrika'da 88.9 milyon insanı etkilemiş, kasırga, Amerika'da tek başına 100 milyar ABD dolarına mal hasara neden olmuştur. Afetlerin insani ve ekonomik etkisi Asya, 2022'de en yıkıcı felaketlerden bazılarını yaşamasına rağmen, Afrika'da daha yüksek olarak saptanmıştır (EM-DAT, 2022). “Deprem riskinin dünyada ve Türkiye'deki yansımaları değerlendirildiğinde yapılan analizlerin; depremin bir doğa olayının yarattığı riskin ötesinde, ülkelerin gerçekliğine bağlı olarak toplumsal bir risk özelliği taşıdığı ifade edilmiştir” (Akpolat, Kaya, Çalışkan, & Karaağaç, 2021, s. 723). Riskin kabulü ve bilimsel verilerden yararlanarak gerekli önlemlerin alınabilmesi afetin daha iyi yönetilebilmesini ve kimi zaman doğal olayın afete dönüşmesini engeleyebilmektedir.

Afetler daha çok doğa bilimleri alanlarının konusu olarak öne çıksa da beşeri olarak yarattığı etkiler afetleri sosyolojinin de konusu haline getirmektedir. 20. yüzyılın başında sosyal bilimler alanında afet ve toplum psikolojisi üzerine çalışma yapılmış olsa da ilk sosyolojik anlamlı çalışma 1920'de Prince tarafından yapılmıştır (Quarantelli, 2009). İki Dünya Savaşının ardından afet sosolojisinin öncülerinden biri olarak bilinen Quarantelli (1989) toplum ve toplumsal davranışla alakalı herhangi bir bilim dalının bu alanda inceleme yapabileceğini ortaya koymuştur. Bu bağlamda alana olan ilgi artış göstermiştir. Medya çalışmaları, iletişim disiplini ve ötesinde beşeri bilimlerin bir alt dalıdır. Tam da bu sebeple afet durumlarında medyanın rolü sosyolojinin bir alt bilimi olarak ortaya çıkan afet sosyolojisinin çalışma alanları arasındadır (Can, 2020). Bu çalışma doğal afete dönüşen Kahramanmaraş merkezli depremlerde hayatını kaybeden Kıbrıslı Türk Sporcu kafilesi ile ilgili haberlerin hangi kaynaklardan takip edildiğine odaklanmıştır. Ancak bu çalışmada afetlerin belli bölgelerde olma olasılığının daha yüksek olduğunun bilinmesine rağmen gerekli önlemlerin alınmaması afetin verdiği zararın sadece doğal kaynaklı görmeyi haksız çıkaran bir yaklaşım olarak ele alınmaktadır. Çalışma kapsamında, afet gibi belirsizlik ve kriz durumlarının oluştuğu zamanlarda medya kullanımı incelemesi Kahramanmaraş

Merkezli depremlerde yaşamını yitiren Kıbrıslı Türk Sporcular örneği üzerinden incelenmektedir.

Yakın tarihin en yıkıcı depremlerinden biri Suriye sınırına yakın Gaziantep ilinin Nurdağı ilçesinin yaklaşık 23 kilometre doğusundaki Kahramanmaraş ilinde 6 Şubat 2023 Pazartesi günü yerel saatle 04:17'de 7,8 büyüklüğünde yıkıcı bir deprem ve ardından dokuz saat sonra 7,5 büyüklüğünde bir artçı sarsıntı meydana gelerek Türkiye'de gerçekleşmiştir (Bacon & Ortiz, 2023; Grantham-Philips, 2023; NTV, 2023). İnsanların derin uykuda olduğu zamanda gerçekleşen bu depremin yarattığı yıkımın büyüklüğü gün ağarınca görülmüştür. Bu deprem, Kahramanmaraş, Hatay, Gaziantep, Malatya, Diyarbakır, Kilis, Şanlıurfa, Adıyaman, Osmaniye, Adana ve Elazığ olmak üzere 11 ili etkilemiştir (Akşam Gazetesi, 2023). Depremin gerçekleştiği tarihte Kuzey Kıbrıs'tan Türkiye'ye voleybol müsabakalarına katılmak üzere Kahramanmaraş ve Adıyaman illerinde öğrenci, öğretmen ve velilerden oluşan dört kafile bulunmaktaydı. Konu hakkında yapılan ilk haberlerle birlikte "Yetkililer, Kahramanmaraş'taki kafilelerden iyi haberler geldiğini, Adıyaman'daki Canbulat Özgürlük Ortaokulu öğrencilerinden de iyi haberlerin alındığını ancak 28 kişilik Mağusa TMK kafilesinden henüz haber alınmadığını" açıklamıştır (Yenidüzen, 2023). Adıyaman'daki kafilde altı veli, beş öğretmen ve 12-14 yaşlarında 24 sporcu genç yaşamını yitirmiştir. Kahramanmaraş merkezli yaşanan bu depremlerde toplam 49 KKTC vatandaşı hayatını kaybetmiş ve bu olay, 1974 savaşı sonrasında Kıbrıslı Türklerin yaşadığı en büyük ve toplu kayıp olarak tarihe geçmiştir. Küçük bir toplum olmanın getirisi olarak ister Kıbrıslı Türk olsun ister Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan bir birey, adada yaşayan çoğu kimsenin depremde hayatını kaybedenlerle bir bağı bulunmaktadır. 11 Şubat tarihinde depremde KKTC yurttaşı sporcu kafilesinin büyük çoğunlunun hayatını kaybettiğinin netleşmesiyle birlikte ülkede ulusal yas ilan edildi. Bu bilginin netleşmesi sonrası, deprem, haber takip kaynakları, haber alınan kaynağa güven, ve bu afetin ardından medya kullanımı üzerine Kıbrıslı Türkler üzerinde araştırma bir yapılmasına karar verilmiştir. Medya Zenginliği Kuramı temelinde kriz durumlarında Sosyal Medya Kriz İletişim Modeli'nin işleyişi anlaşılmasına çalışılmıştır.

Niteliksel araştırma metodunun tercih edildiği bu çalışmada, birden çok seçenekli kapalı uçlu ve tematik ayrıma tabi tutulabilecek şekilde düzenlenmiş açık uçlu sorular katılımcılara yöneltilmiştir. 19 Şubat -22 Mart 2023 arasında gerçekleştirilen ve ortalama bir ay süren araştırmaya Kıbrıs'ın kuzeyinde yaşayan 222 kişi katılmıştır. Araştırma bulgularına göre Kıbrıs Türk toplumu afet durumunda devlet yetkililerinin açıklamalarını esas almaya çalışırken, yaşanan çelişkili açıklamalar, devlet yetkililerine olan güveni sarstmıştır. Olay yerinden yapılan canlı bildirimler, anlık paylaşımlar, tanıkların aktarımları, bazı gazetecilerin, tanıklarla iletişim içerisinde yaptığı haberler, hem devlet kurumlarına olan güveni sarsmış hem de ana akım medyaya yönelik şüpheler uyanmasına sebep olmuştur. Katılımcıların böylesi afet durumlarında aslında hiçbir medya organına (geleneksel ve/veya sosyal medya) ve/veya birey ve kuruma tam olarak güvenmediği ve resmi kaynaklarla resmi olmayan kaynakları haber teyidi için birlikte kullandığı yapılan saptamalar arasındadır.

2. AFET SOSYOLOJİSİ

Birinci Dünya Savaşı ile İkinci Dünya Savaşı arasında, birkaç sosyologun felaketleri inceleme ve bunları bir toplumsal değişim çerçevesine yerleştirme yönünde münferit çabaları bulunmaktaydı. Afet sosyolojisi alanında ilk çalışma olarak kabul edilen Prince'in tezi (1920) "Felaket ve Sosyal Değişim" başlığını taşıyordu. Her ne kadar genel sosyoloji literatüründe ara sıra bahsedilse de teorik olduğu kadar ampirik bir çaba olan bu çalışmayı hiç kimse fazla öne çıkartmamıştır (Scanlon, 1988). Ancak Quarantelli (2009, ss. 13-14) çalışmasında Prince'in tezinin felaketlerle ilgili ilk sosyal bilim tezi olmadığını ancak ilk afet sosyolojisi çalışması olduğuna değinmiştir. Quarantelli (2009), sosyal bilimler alanında afetle ilgili ilk yapılan çalışmanın Stierlin'in 1909'da yayınladığı "10 Mart 1906'daki Courrieres felaketinden sağ kurtulanlarda görülen psiko-nöropatik etkiler hakkında" olduğunu belirtmiştir. Aynı çalışmada Quarantelli (2009), Prince'in sosyoloji alanında ilk olduğunu ve onuruna, Uluslararası Afet Araştırma Komitesi (IRCD) tarafından bu alanda öne çıkan bir tez nedeniyle verilen, adını taşıyan bir ödül bulunduğuna değinmiştir. Daha sonra Carr (1932), ampirik bir çalışmadan ziyade teorik bir makale olan felaketleri açıkça toplumsal değişimin bir parçası olarak ele almıştır. Bu çalışmanın 1950'lere dek pek farkına varılmamıştır, hatta günümüz araştırmacılarının çoğu tarafından hâlâ bilinmemektedir. Ayrıca, sosyolojide çok önemli bir isim olan ve toplumsal değişim ve dinamiklere olan ilgisiyle tanınan Sorokin, içerisinde istatistiklere ve tarihsel verilere de atıfta bulunduğu teori yoğunluklu olan Felaket İçinde İnsan ve Toplum (1942) başlıklı bir cilt yazmıştır. Ancak bu cilt bilinmesine rağmen, yayının üzerine doğrudan bir şeyler ekleme girişiminde bulunulmamıştır.

Prince'in tezi bu alanda etkili bir kurucu belge olmaya devam etse de, sosyal bilimcilerden oluşan ekipler 1940'ların sonu ve 1950'lerin başına kadar Amerika Birleşik Devletleri'ndeki felaketleri sistematik olarak incelemeye başlamamıştı (Anderson, 2014; Tierney, 2019). Sosyal bilim afet araştırmaları ciddi anlamda bu Soğuk Savaş döneminde, ABD ordusunun, Amerikan sivil nüfusunun aşırı baskı koşulları altında nasıl tepki vereceğini incelemek için üniversite temelli saha araştırma ekiplerinden oluşan küçük bir kadroyu finanse etmesiyle başlamıştır (Quarantelli, 1987). Kasırgalar, yangınlar, uçak kazaları, trenin raydan çıkması, tehlikeli kimyasal salınımları ve diğer bazı beklenmedik, akut başlangıçlı acil durumlar ve felaketler, bireysel ve kolektif davranışların incelenmesi için doğal deneyler olarak hizmet etmiştir. (Knowles, 2013). İlginç bir şekilde, 1970'lerde İsveç'te Afet Araştırma Grubu'nun kurulmasıyla Avrupa'da bir başka önemli afet sosyolojisi akımı ortaya çıkmıştır. Sosyologlar Jan Trost ve Örjan Hultaker, İsveç hükümeti tarafından desteklenen ve ABD'de olduğu gibi öncelikle ordu tarafından finanse edilen bu çabalara öncülük etmiştir (Danielsson, Johansson, & Neal, 2015).

Afet sosyolojisi veya sosyolojik afet araştırması, sosyolojinin hem doğal hem de insan kaynaklı afetler arasındaki sosyal ilişkileri araştıran bir alt alanıdır. Kapsamı yerel, ulusal ve küresel felaketleri içermektedir. Bunlar, insanlar tarafından yaratılan yerinden edilme, travma ve kayıp yoluyla birbirine bağlanan farklı olaylar olabilmektedirler. Bu bağlantılar, ister hayatta kalan kişi olarak, ister afet yönetiminde çalışan olarak, ister fail rolündeki kişi

olarak, ayrıık olmayan ve bu alt alan aracılığıyla anlaşılması aranan karmaşık bir deneyimdir. Bir insan topluluğunun, bir örgütün, bir kasabanın veya ulusun, kendi sosyal sistemlerinin temel yapılarına veya temel değerlerine ve normlarına yönelik ciddi bir tehdit algılaması durumunda bir krizden söz edilebilmektedir. Böyle durumlarda zaman baskısı ve belirsizlik, kritik karar almayı gerektirmektedir (Rosenthal, Boin, & Comfort, 2001). Bu tanım, krizin dönüm noktasını toplumsal bir sistem içinde konumlandırmaktadır. Ancak krizin kendisi hem bir tehdidin algılanması hem de kritik bir olay yoluyla gerçekleşebilmektedir. Afet sosyolojisi geleneğinde olay genel olarak, bir tehlike unsurunun kendi tabakalaşması ve normlarıyla bir sosyal sistemi etkilemesi ve dolayısıyla bu sistemin kırılğanlığını tanımlamasıyla ortaya çıkan, doğası gereği sosyal bir olgu olarak tanımlanmaktadır (Perry, 2007; Quarantelli, 2005). Doğası gereği disiplinlerarası olan alan, sosyal bilimlerin bir alt alanı olan iletişim bilimi ile yakından bağlantılıdır. Afet kaynaklı kriz durumlarında toplumların konuyla ilgili bilgi edinme kanalları iletişim ve medya çalışmaları kapsamında değerlendirilmektedir.

3. YÖNTEM

Kıbrıs Türk toplumunun yaşanan bu kriz esnasında afet iletişimindeki tavır ve tutumlarını anlamak için Medya Zenginliği Kuramı temel alınmıştır. Günümüzde gerek birey gerekse toplumların kitlesel iletişim olarak anılan geleneksel medya organları dışında internet tabanlı kaynaklardan ve bilhassa sosyal medyadan birçok konuda bilgi edinebilmektedir.

Araştırma soruları (AS) aşağıdaki gibidir:

AS1: Medya Zenginlik Kuramı Kahramanmaraş merkezli depremlerde Kıbrıslı Türk Spor kafilesi ile ilgili haber takibinde işlevsel oldu mu?

AS2: Kıbrıs'ın kuzeyindeki bireyler üzerinde medya, kullanımı, haber takibi ve medyaya güven açısından Medya Zenginliği Kuramı zemininde Sosyal Medya Kriz İletişim Modeli Kahramanmaraş Merkezli Depremde Kıbrıslı Türk Spor kafilesi ile ilgili uygulanması mümkün müdür?

AS3: Geleneksel medyanın sosyal medyaya nazaran güven kaybının sebepleri hız, doğruluk ve belli çıkar ilişkileriyle mi ilgilidir?

3.1. Medya Zenginliği Kuramı

Daft ve Lengel (1986) tarafından sunulan Medya Zenginliği Kuramı, esas olarak iş ve pazar araştırmalarında, iletişim medyasının seçimi (son zamanlarda e-posta yazışmaları ve video konferansa odaklanmasıyla birlikte) ile müzakerelerin verimliliği, yönetim arasındaki ilişkiyi tanımlamak için kullanılmaktadır. Teorinin iki ana varsayımı şunu belirtmektedir: 1) insanlar belirsizlik ve belirsizliğin üstesinden gelmek isterler ve 2) belirli medya türleri bu amaca diğerlerinden daha iyi hizmet ederler (El-Shinnawy & Markus, 1997). Daft ve Lengel (1986), medya zenginliği hiyerarşisini yüksekten düşüğe doğru medya zenginliği düzeyini temsil eden dört kriter kullanarak tanımlanmaktadır. Bunlar, 1) anında geri bildirim varlığı; 2) ortamın birden fazla ipucu (beden dili, ses tonu, ses tonu) iletme

kapasitesi; 3) doğal dilin kullanımı ve 4) ortama kişisel odaklanmadır (Daft & Lengel, 1986; El-Shinnawy & Markus, 1997; Kock, 2005).

Afet sosyologları, halkın uyarı mesajları aldığı anda dört aşamalı bir değerlendirme sürecine girdiğini öne sürmektedir. Bunlar, anlama (understanding), inanma (believing), kişiselleştirme (personilizing) ve karar verme (decision making) aşamalarıdır.

- a. Anlama: Mesaja kişisel bir anlam yükleme,
- b. İnanma: Risk/afet, uyarı ve mesaj içeriğinin doğru olup olmadığını belirleme,
- c. Kişiselleştirme: Mesajın alıcıya yönelik olduğunu anlama, ve
- d. Karar verme: Uygun eylemi belirlemedir (Mileti & Sorensen, 1990).

Öğütme (milling) adı verilen bir süreç aracılığıyla, risk altındaki halklar ne olduğu ve ne yapılması gerektiği hakkında bilgi aramakta ve koruyucu eylem(ler)in alınmasının gerekliliği hakkında bilgiler paylaşmaktadırlar (Liu, Jin, & Austin, 2013; Mileti & Sorensen, 1990).

Afet bilgilerine odaklanan bazı araştırmalar, halkın, afet bilgileri konusunda devlet kurumları gibi resmi kaynakları, hem geleneksel hem de sosyal medya yoluyla halk üyeleri gibi resmi olmayan kaynaklara göre daha güvenilir olarak algıladığını ortaya koymuştur (Palen, Starbird, Vieweg, & Hughes, 2010; Palen, Vieweg, Liu, & Hughes, 2009; Wogalter, 2006). Ancak farklı araştırmalarda, halkın bazen resmi kaynakları yavaş veya güncelliğini yitirmiş olarak gördüğünü (Palen, Vieweg, Liu ve Hughes, 2009) ve dolayısıyla resmi olmayan kaynaklara göre daha az doğru olduğunu düşündüğünü ve halkların genellikle resmi olmayan ve resmi kaynakların bir kombinasyonunu kullandığını ortaya çıkarmıştır. Yine başka araştırmalar, gazetecilerin afet bilgisinin en güvenilir kaynağı olduğuna işaret etmiştir (Stults-Kolehmainen & Sinha, 2014) ve çevrimiçi halkların, hükümetin afetlerle ilgili haberleri yerine afetlerle ilgili haber medyasını paylaşmayı tercih ettiğini göstermiştir (Chew & Eysenbach, 2010). Ancak, önerilen koruyucu eylemlere uyma söz konusu olduğunda halkın, mesajların kullanıcı tarafından oluşturulan bir kaynaktan (ör. Facebook'ta paylaşılan blog gönderisi) ziyade resmi bir kaynaktan (ör. Hastalık Kontrol Merkezleri) geldiğinde uyma olasılığı daha yüksek olabilmektedir (Freberg, 2012). Son olarak, afetler dışında araştırmalar, halkın yerel ve ulusal haber kaynaklarına normal şartlarda kriz durumlarından farklı tepkiler verebileceğini göstermektedir (Moy, McCluskey, McCoy, & Spratt, 2004), ancak aynı şeyin afet bağlamında da geçerli olup olmadığı bilinmemektedir. Özetle, araştırmalar, halkın afet mesajlarına nasıl tepki vereceği konusunda kaynağın önemli olduğunu gösterirken hangi kaynağın/ kaynakların, öğütmeyi azaltmak ve koruyucu eylem almayı artırmak için en çok tercih edilebileceği konusunda kesin bir rehberlik sağlamaktadır.

Krizler, doğası gereği kuruluşların ve kamuoyunun genellikle gerçek zamanlı olarak bilgi oluşturup paylaşarak doldurmakta zorlandığı bilgi boşlukları yaratabilmektedir. Örneğin, Kahramanmaraş Merkezli Depremlerde ana akım medya kurumları geçici olarak hükümet

yetkililerinin, haber kaynaklarının ve vatandaşlardan kendilerine ulaşan görüntüleri yayınlayan canlı kanallara veya yayım organlarına dönüşmüştü. Krizlerin medya üzerindeki bu etkilerini gözlemleyen bilim insanları, çeşitli kriz bilgi formlarının ve kaynaklarının, halkların geleneksel ve sosyal medya yoluyla kriz bilgilerine tepki verme şeklini nasıl etkilediğini açıklamaya ve tahmin etmeye çalıştılar (Jin, Liu, & Austin, 2014; Liu vd., 2013; Schultz, Utz, & Göritz, 2011; Utz, Schultz, & Glocka, 2013). Krizlerle birlikte ilgi gören bu araştırma alanı, halkların kriz bilgilerini elde etmek ve paylaşmak için geleneksel ve sosyal medyayı nasıl kullanabilecekleri arasındaki temel farklılıklara ve bu seçimlerin halkların kuruluşların kriz iletişimine ilişkin algıları ve tepkileri üzerindeki etkisine odaklanmaktadır. Bu çalışmaların birçoğunda krizler, genellikle kurumsal temelli olarak ele alınmaktadır, ancak krizlerin aslında toplum temelli olduğu da unutulmamalıdır. Kahramanmaraş Merkezli Depremlerin yarattığı enkazın altında onbinlerce yaşam yitirilirken, gerek Türkiye halkı, gerek Kıbrıs Türk toplumu gerekse tüm dünya yaşanan bu felaketle ilgili doğru bilgiye ulaşma galesindeydi. Tam da bu noktada kriz iletişimi, afet iletişimi gibi kavramlar öne çıkmıştır.

Birçok araştırmacı davranış alışkanlıklarının, koşullara bağlı olarak değişebildiğini, stres ve sürekli belirsizliğin hakim olduğu kriz durumlarında davranışın en güçlü belirleyicilerinden birisi olduğu iddia etmektedir (McKenzie & Harris, 2013; Stults-Kolehmainen & Sinha, 2014). Kriz ortamları karar vermeyi farklı düzeylerde etkilerken, bu etkilerden biri de medya tercihleridir (Stults-Kolehmainen & Sinha, 2014). İzleyicilerin medya seçimlerini inceleyen çalışmalar çoğunlukla daha genel terimlere odaklanmakta, uzun vadeli etkisi olan faktörleri tanımlamaya çalışmakta, tercihleri sadece tür/format konusunda değil aynı zamanda belirli medyanın içeriği konusunda da şekillendirmektedir (Bowman, Jöckel, & Dogruel, 2012; Gezduci & d'Haenens, 2007; Moody, 2011; Näsi & Räsänen, 2013). Bu çalışmada Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan toplumunu öbeğe alan kriz kaynaklı kısa vadeli medya kullanımı ve etkisine odaklanmıştır ve esas olarak Kuzey Kıbrıs'ta yaşam sürdüren insanların Kahramanmaraş merkezli depremlerde kaybedilen sporcu kafesiyle ilgili haberleri hangi kaynaklardan edindikleri incelenmektedir.

Kock (2005) Medya Zenginliği Kuramını teknikler veya izleyici çalışmalarında mesajın farklı ortamlardaki verimliliğini tahmin etmek için kullanmıştır. Kwak (2012) ise çevrimiçi medya kullanıcılarını iletişim amaçlarına göre sınıflandırmak için Medya Zenginliği Kuramı kavramlarını kullanmaktadır. Medya Zenginliği Kuramı, belirli ortam türlerinin seçimi söz konusu olduğunda belirsizliği ve bilinmezliği karar verme faktörleri olarak tanımlamaktadır (Mammadov, 2022). Bu çalışmada ise izleyicinin geleneksel medya ile sosyal medya arasındaki medya tercihinde düşük düzeyde genel güven ve memnuniyetle ifade edilen yüksek düzeyde belirsizlik içeren bir kriz durumunun etkisini açıklamak için Medya Zenginliği Kuramının anlaşılmasına çalışılmıştır.

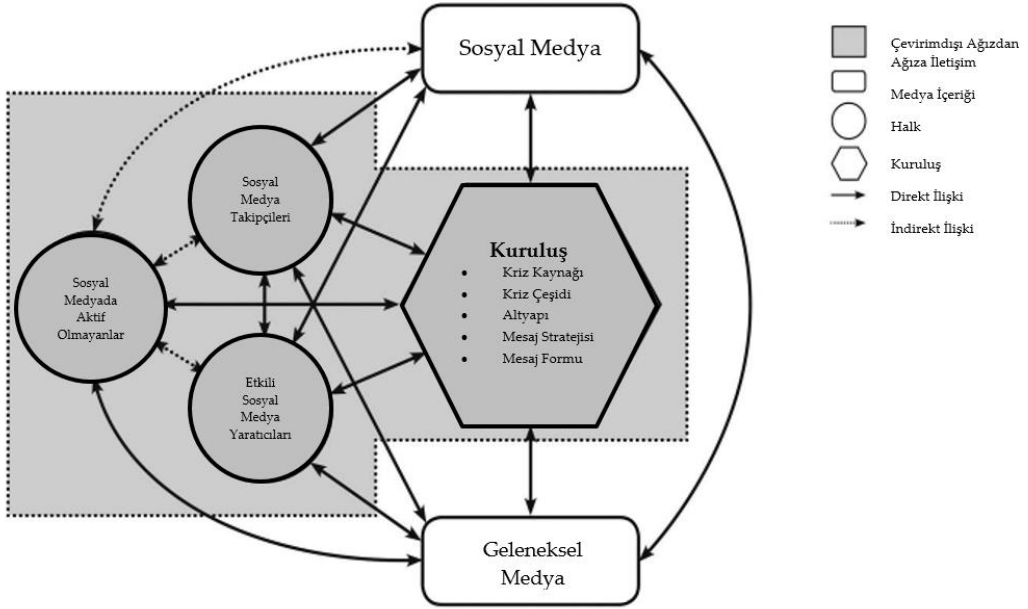
3.2. Afetlerde Sosyal Medya Kullanımı: Sosyal Medya Kriz İletişimi Modeli

Medya Zenginliği Kuramıyla birlikte Liu ve arkadaşları (2013) tarafından önerilen krizler sırasında farklı medya türleri, çevrimiçi ve çevrimdışı iletişim, kuruluşlar ve etkili halklar

arasındaki bilgi akışını ve ilişkileri açıklamak için önerilen Sosyal Medya ve Kriz İletişimi Modeli (Social Media Crisis Communication Model: SMCC Model) kullanılmıştır. Sosyal Medya Kriz İletişimi model araştırması ilk çalışıldığında model önermeleri röportajlar, anketler, deneyler, içerik analizi ve büyük veri analizi yoluyla test etmiştir. Bir dizi röportaj ve deney yoluyla, ilk araştırmalar kriz bilgi formunun (ör. geleneksel/sosyal medya ve çevrimdışı) ve kaynağın (ör. organizasyon veya üçüncü taraf) halkın bilgi arayışı üzerindeki etkisini araştırmıştır. Bu çalışmada Sosyal Medya Kriz İletişimi Modelinin temel kullanım nedeni farklı medya biçimleri aracılığıyla bilgi arama ve paylaşmaya yönelik farklı kullanımları ve motivasyonları da ortaya çıkarmaktır (Austin & Jin, 2018; Liu vd., 2013). Fraustino ve ark. (2017), bireylerin afet müdahalesi sırasında ek bilgi aramak, zamanında ve filtresiz bilgi almak, afetin büyüklüğü hakkında bilgi edinmek, ailesini/arkadaşlarını kontrol etmek, harekete geçmek, toplulukla bağlantı kurmak ve duygusal destek/iyileşmeyi teşvik etmek için sosyal medyayı kullandığını tespit etmiştir.

Sosyal medya, halkın afetlere ve diğer kitlesel acil durumlara katılma yollarını değiştirmiştir. Bazı araştırmacılar sosyal ağların iletişim kalıpları geniş ağlar oluşturmasına rağmen, iki yönlü iletişim ve sistem içinde hareket eden bilgilerin yavaş olması açısından hala eksik olduğunu iddia etmektedir (Samatan, Fatoni, & Murtiasih, 2020). Diğer yandan başka araştırmacılar sosyal medya bir afet olayı sırasında diğer insanlara erişim, yeni bilgi arama ve paylaşma biçimlerinin yanı sıra yardım alışverişini de mümkün kıldığını ve sosyal medya ve sosyal medya kullanıcıları afet durumlarında yardıma ne kadar hazır olduklarını gösterdiklerini ortaya koymuştur (Hughes, Palen, Sutton, Liu, & Vieweg, 2008; L. Palen & Liu, 2007; L Palen vd., 2010). Dahası yeni medya ve sosyal medyanın, bir afet durumunda doğru ve sorumlu bilgilerin yayılmasında önemli bir rol oynadığı, doğru iletişim medyasının kullanılması stratejisi, zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamalarında afetlerden kaynaklanan etkileri azaltacağı savunulmaktadır (Widyastuti, 2021). Haber alma ve yayma konusuna gelindiğinde sosyal medya aracılığıyla, afet olaylarıyla ilgili gittikçe artan sayıda görgü tanığı metinler, fotoğraflar, videolar, haritalar ve diğer bilgilere çok kolaylıkla erişilebilmektedir. Bunlar, sosyal medyadan önce erişilmesi zor olan bilgilerdi ve resmi kanallardan veya kitle iletişim araçları olmadan da dijital iletişim sayesinde yayılabilmektedirler. Liu ve arkadaşlarına (2013) göre kriz iletişimi durumunda sosyal medyanın gerek çevrimiçi gerekse çevrimdışı ortamda anlamak Sosyal Medya Kriz İletişim Modeli ile mümkündür.

Şekil 1. Sosyal Media Kriz İletişim Modeli (Social Media Crisis Communication Model)
(Liu vd., 2013)

Sosyal Medya Kriz İletişimi Modeli birkaç temel bileşeni içermektedir (Şekil 1): Kuruluşlar, kilit kitleler (etkili sosyal medya yaratıcıları, takipçileri ve aktif olmayanlar olarak tanımlanır), iletişim biçimleri (ör. geleneksel medya, sosyal medya ve çevrimdışı ağızdan ağıza iletişim) ve bilgi akışı (örneğin, modelde doğrudan ve dolaylı ilişkilerle belirtildiği gibi bilgi işleme, arama ve paylaşma). Modelde ayrıca krizin kendisi (örneğin, krizin kökeni ve kriz türü), kuruluşun özellikleri (örneğin, organizasyonel altyapı) ve mesajlaşma önerileri (örneğin, mesaj stratejisi ve mesaj biçimi) ile ilgili faktörleri içeren örgütsel hususlar da dikkate alınmaktadır.

Yaşanan travmatik deprem felaketi sadece Türkiye Cumhuriyeti'nde ve Kıbrıs'ın kuzeyinde değil, dünyada büyük bir etki yaratmıştır. Bu olay, 1974 savaşı sonrasında Kıbrıslı Türklerin yaşadığı en büyük kayıp olarak tarihe geçmiş ve katiledeki bireylerin cansız bedenlerine ulaşılması ile yedi gün ulusal yas ilan edilmiştir. Şubat ayı boyunca tıpkı Türkiye'de olduğu gibi Kuzey Kıbrıs'ta da sosyal ve ekonomik anlamda derin bir sessizlik hâkim olmuş, hayat durma noktasına gelmiştir. Böylesi bir toplumsal travmanın, iletişim ve medya çalışmaları açısından incelenmesi alana katkı sağlayacak niteliktedir. Bu çalışmada Kahramanmaraş Merkezli Depremlerde enaz altında kalan sporcu kafesi ile ilgili haberlerin olayın ilk gününden itibaren Kıbrıs'ın kuzeyinde yaşayan kişiler tarafından nasıl takip edildiği incelenmiştir. Bu inceleme yapılırken Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan kişilerin olay süresinde medya kullanımı, haber takibi ve medya organlarına karşı güven durumları Medya Zenginliği Kuramı zemininde Sosyal Medya Kriz İletişim Modeli ile incelenmiştir.

3.3. Araştırma Modeli ve Veri Toplama Araçları

Nitel olarak yapılmış bu araştırmada yapılandırılmış sorularla veri toplanmaya çalışılmıştır (Creswell, 2018; Kvale & Brinkmann, 2009; Merriam & Tisdell, 2015; Polat, 2022). Katılımcılara yapılandırılmış sorular yöneltilen bu araştırmada standartlaştırılmış ve belli bir düzende sorular sorulmuştur. Nicel yöntemle en yakın görülen yapılandırılmış görüşme yönteminde sorulara cevap kategorileri oluşturulup, esnekliğe yer vermeyen açık uçlu sorular kullanılmıştır. Tam da bu yüzden bazı nicel sonuçlara ulaşmak mümkün olabilmıştır. Geniş bir kitle üzerinde çalışılacağı için tercih edilen bu yöntem, homojen özelliklere sahip örneklemden standartlaştırılmış veriler elde edilmek istendiği için kullanılmıştır (Berg & Lune, 2015).

Yapılandırılmış soru tarzında hazırlanmış elektronik anketlerle veri toplandığı bu nitel çalışmada anket soruları iki ana bölümden ve on altı sorudan oluşmaktadır. Birinci bölüm demografik sorulardan (yaş aralığı, cinsiyet, uyruk, eğitim seviyesi) oluşmaktadır. İkinci bölüm deprem ve medya (depreme ilgili haberlerin hangi kaynaklardan takip edildiği, medya, sosyal medya güven ilişkisi, medya ve dezenformasyon, Kuzey Kıbrıs medyasında takip edilen kurum ve gazeteciler) konusuna değinmektedir.

3.3.1. Geçerlilik ve Güvenilirlik

Sorular hazırlandıktan sonra alanda uzman iki kişinin soru formlarının uygunluğu ile ilgili görüşleri alınmış ve 20 kişiyle pilot bir çalışma yapılmıştır. Alınan geri-bildirimler doğrultusunda araştırma sorularına son şekli verilmiş ve etik kurul onayı için başvuru yapılmıştır. Araştırma sorularına Arkın Yaratıcı Sanatlar ve Tasarım Üniversitesi Etik Kurul Komitesi'nden 15 Şubat 2023 tarihinde 2022-2023/02 etik kurul onay numarası ile onay alınmıştır.

Google Forms vasıtasıyla hazırlanmış elektronik anketlerin uzantıları rastgele örneklem yöntemi kullanılarak paylaşılmış ve bu şekilde katılımcılara ulaşılmıştır. Duygular tazeyken olabildiğince çok kişiye ulaşma gayesiyle rastgele örneklem yöntemi tercih edilmiştir. 19 Şubat- 22 Mart 2023 tarihlerinin her ikisini de kapsayan bir aylık dönemde anket bağlantısı 2000 kişiye gönderilmiş, 222 kişi anketi sonuna kadar doldurmuştur. Doldurulan her bağlantının sonucu Google formlar vasıtasıyla kayıt altına alınmıştır. Tüm araştırma bulguları, araştırmacı tarafından beş yıl boyunca şifreli elektronik dosyalarda saklanacaktır.

3.3.2. Katılımcılar

19 Şubat -22 Mart 2023 tarih aralıklarında gerçekleştirilen araştırmaya Kıbrıs'ın kuzeyinde yaşayan 222 katılan kişilerin demografik özellikleri Tablo 1'de görüldüğü gibidir.

Tablo 1. Demografik Özellikler

Yaş Aralığı	N	%
18-24	23	10.4
25-34	54	24.3
35-44	68	30.6
45-54	39	17.6
55-64	27	12.2
65-74	7	3.2
75-84	4	1.8
Cinsiyet	N	%
Kadın	124	55.9
Erkek	96	43.2
Diğer	2	0.9
Tabiyet	N	%
KKTC	162	73
KKTC-TC	33	14.9
TC	22	9.9
Kıbrıs Cumhuriyeti	2	1
KKTC+Kıbrıs Cumhuriyeti	1	0.5
İngiltere	1	0.5
İran	1	0.5
Eğitim Seviyesi	N	%
Okuma Yazma Bilmiyor	1	0.5
İlkokul	4	1.8
Ortaokul	5	2.3
Lise	37	16.7
Önlisans	11	5
Lisans	86	38.7
Yüksek Lisans	47	21.2
Doktora	31	14

Tablo 1’de görüldüğü üzere %30,6 ile en yoğun katılım 35-44 yaş aralığındaki yaş grubunda olmuştur. Bu yaş grubu Adıyaman’da çocuklarını kaybeden ailelerle benzer yaşlarda olan kimselerdir. Benzer yaşlarda çocukları olan bu kimselerin araştırmaya karşı çok daha duyarlı olması rastlantı olarak görülmemektedir. %24,3 ile 25-34 yaş aralığı ikinci derecede, %17,6 ile 45-54 üçüncü derecede en yoğun katılım sağlayan yaş grubu olmuştur. 65 yaş üzerinde katılımın düşük olmasının araştırmanın elektronik ortamda gerçekleşmesinden kaynaklanmasından olduğu düşünülmektedir. Cinsiyet dağılımına bakıldığında katılımcıların %55,9’unun kadın, %43,2’sinin erkek olduğu ve %0,9’unun kendini diğer diye tanımladığı görülmektedir. Uyruk bazında bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğunun (%74,5) Kıbrıslı Türk olduğu (sadece Kıbrıslı Türklerin KKTC ve Kıbrıs Cumhuriyeti kimliği bulunmaktadır), %14,9 KKTC-TC kimliklerine sahip olduğu (Ya Türkiye’den uzun yıllar önce gelip Kıbrıs’a yerleşerek KKTC kimliği almaya hak kazanmıştır, ya da Kıbrıslı bir Türk ile evlilik yapmıştır), %9,9 TC uyruklu olduğu (Çalışma izinli, öğrenci veya Kıbrıs’ta yaşamak üzere yerleşmiş), %0,5 (1) İngiltere, %0,5 İran uyruklu olduğu saptanmıştır. Eğitim seviyesi incelendiğinde ise katılımcıların %38,7’sinin lisans, %21,2’sinin yüksek lisans, %16,7’sinin lise ve %14’ünün doktora derecesine sahip olduğu görülmektedir. Lise mezunu olmayan katılımcıların oranı toplamda %4,6’dır Kuzey Kıbrıs eğitim seviyesi yüksek olan bir ülkedir, okuryazarlık hemen hemen toplumun tümüne yayılmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Her katılımcıya araştırmaya katılım sırasına göre numara verilmiştir (K1, K2, K3, ..., K222). Araştırma sonuçları iki farklı şekilde derlenmiştir. Birinci şekil, birden çok seçeneğe kapalı uçlu sorulardan elde edilen sonuçlara göre hazırlanan grafikler ve tablolarıdır. İkincisi ise neden öyle olduğunu düşünüyorsunuz tarzı sorulan sorulara verilen cevaplardan yapılan direkt alıntılardır.

Anlatı (narrative) yönteminin kullanıldığı bu analiz tekniğinde, katılımcıların verdikleri yanıtlar, metne hiçbir değişiklik yapılmadan aktarılmaktadır. Anlatı yönteminde kişilerin dünyayı deneyimleme biçimlerini kendi ürettikleri hikâyeler aracılığıyla incelendiği bu araştırma türünde kişilerin belli bir olguya ilişkin kişisel deneyimlerini derinlemesine analiz etmeyi amaçlar (Saban & Sarıçelik, 2018; Uğuz Arsu & Tekindal, 2021). Anlatı analizi türlerinden olan kişisel hikâyelere yer verilen bu çalışmada deprem sonrası Kıbrıslı Türk voleybol takımının enkaz altında yaşamlarını yitirmeleri sonrası medya kullanımı ve kişinin belirli bir zaman diliminde veya belirli bir olaya ilişkin deneyimlerine yer verilmiştir. Açık uçlu sorulan sorulara katılımcıların verdikleri yanıtlar, tematik olarak ayrıştırılmış ve bulgularda çarpıcı olan yanıtlara yer verilmiştir.

4. BULGULAR

4.1. Deprem ve Medya

Bu bölümde Kahramanmaraş merkezli depremle ilgili haberlerin hangi medya organlarını takiben öğrenildiği sorgulanmıştır. Katılımcılara depremle ilgili haberleri hangi

kanallardan takip ettiniz sorusuna birden çok seçeneği işaretleme şansı verilmiştir. Kuzey Kıbrıs'ta, TC medya kanalları rahatlıkla takip edilebilmektedir. O yüzden medya ile ilgili soruların yanıtları yerel bazda düşünülmemelidir. İnternetin kendi başına her şeyi evrenselleştirebilme potansiyeli nedeniyle günümüzde her tür haber incelemesi, yerel bazda da olsa evrensel ölçekte takip edilebilme potansiyeline sahiptir. Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların %67,1'i televizyon, %56,3 Facebook'tan, %55,9'u internet gazetelerinde, %%47,3'ü Instagram'dan, %35,6'sı Twitter'dan, %22,5'i YouTube'dan, %19,8'i WhatsApp gruplarından, %6,3 Radyodan, %5,4 basılı gazetelerden, %5 TikTok'tan ve %3'lük kesim olayı yaşayanlardan, güvendiği bilirkişilerden, ailesi ve yakın arkadaşlarından ve Halk TV'den haberleri takip ettiklerini bildirmiştir. Sadece 2 kişi (%0,9) haberleri takip etmediğini ifade etmiştir. Bu soruya toplamda 721 yanıt verilmiş olup, katılımcıların %24,6'sının geleneksel medya kanallarını takip ederek, %74,6'sının sosyal medya kanalları vasıtasıyla bilgiye eriştiği ve %0,8'inin bireysel ilişkilerini kullanarak enformasyon edindiği ortaya çıkmıştır. Verilerden de görüleceği üzere dijital medya kanalları geleneksel medyaya nazaran üç kat daha fazla takip edilmektedir.

4.2. Ana Akım Medyaya Güven

Diğer bir soru ise katılımcıların ana akım televizyon kanallarının, radyoların ve gazetelerin olayları doğru aktardığına inanıp inanmaması hakkındaydı. Verilen cevaplara göre katılımcıların, %91,9'u ana akım televizyon kanallarının olayları doğru aktardığına inanmazken, sadece %8,1 doğru aktarım yapıldığına inanmaktadır. Haberlerin doğru aktarıldığına inanmayan katılımcılar, ana akım medyanın iktidar yanlısı haberler yaptığı, spekülative habercilik yapıldığı, yandaş medya olduklarına dair yorumlar yaparken, doğru haberler yaptığına inanan küçük azınlık ise böylesi bir olayda haberlerin çarpıtılmayacağına olan inançlarını dile getirmişlerdir.

4.3. Sosyal Medyaya Güven

Katılımcılara sosyal medyada (Facebook, Twitter, Instagram, TikTok, vb.) yayınlanan haber ve/veya bilgilerin doğru olduğuna inançları sorulduğunda, %55,4'ü (123 kişi) hayır yanıtını verirken, %44,6'ısı (99 kişi) evet yanıtını vermiştir. Buradaki verilerden de görüleceği üzere sosyal medya ana akım medyaya göre katılımcılar tarafından her ne kadar çok güvenirse de daha güvenilir bir haber kaynağı olarak görülmektedir.

4.4. Medya, İktidar, Algı Üçgeninde Haberlik

Ana akım medyanın doğru haber yapmadığına inanan katılımcılara, neden inanmıyorsunuz diye sorulduğu zaman elde edilen bazı yorumlar aşağıdaki gibidir:

“Gerçekleri saptırdıklarını ve olayları düzgün şekilde anlatmadıklarını düşünüyorum. Doğruları söyleyen spikerleri de istifaya zorladıkları bunun en basit örneği olduğunu ispatlıyor” (K7, Erkek, 35-44 yaş aralığı).

“Sahibi iktidar yanlısı insanların olduğu medyada tabii ki iktidari elestirecek haberler yapılmayacaktır...” (K8, Erkek, 45-54 yaş aralığı).

Toplumu iktidarın lehine manipüle ettikleri için” (K15, Erkek, 45-54 yaş aralığı).

“Algıları kendi lehlerine değiştirmek amacıyla kurmaca haberler ürettiklerine ve aleyhte olan sorunları göstermediklerine inanıyorum” (K3, Erkek, 25-34 yaş aralığı).

“Birçok yerde arkadaşım müdahale ve destek için hala orda haberlerin bir kısmı ile onların şahit olduğu şeyler aynı değil ne yazık ki ☹️” (K40, Kadın, 25-34 yaş aralığı).

4.5. Ana Akım Medya ve Kriz Durumunda Güven

Ana akım medyanın doğru haber yaptığına inanan katılımcılara, neden inanıyorsunuz diye sorulduğu zaman elde edilen bazı yorumlar aşağıdaki gibidir:

“Böylesi ani gelen bir facianın kurgu ile kamuoyuna iletilmesi zaman ister dolayısı ile ilk verilen haberlerin doğru olacağına inanıyorum. Bundan sonrakiler kurguya açıktır” (K109, Kadın, 35-44 yaş aralığı).

“Bu konuda da bir siyaset olacağına ihtimal vermiyorum (K50, Erkek, 35-44 yaş aralığı).

“Radyo ve gazetelerin güvenilir olması” (K128, Kadın, 25-34 yaş aralığı).

4.6. Sosyal Medyada Popülerlik ve Doğruluk Sorunu

Sosyal medyayı güvenilir bulamama nedenleri çok fazla dezenformasyon ve misenformasyon içerikli haberlerin dolaşıma girmesi, popüler olmak ve ilgi çekmek isteyen kişilerin, yalan ve yanlış paylaşımlarda bulunması gibi sebepler gösterilmiştir.

“İzlenme ve beğeni uğruna insanlar etki yaratacak kesin olmayan haberler yaymakta” (K107, Erkek, 25-34 yaş aralığı).

“Klavye kahramanı çok kişi olduğundan çok gerçek dışı haberler yayınlanmakta o yüzden tanımadığım güvenmediğim kişilerin haberlerine şüpheli yaklaşıyorum (K8, Erkek, 45-54 yaş aralığı).

“Doğru olanlar da çıkıyor evet , fakat insanlar bu tarz kaos olaylarını eğlence amaçlı zannedip saçma paylaşım yaparak insanları yanlış yönlendirip, bilgilendiriyorlar” (K25, Erkek, 18-24 yaş aralığı).

“Bilgi kirliliği olduğunu düşünüyorum” (K76, Kadın, 55-64 yaş aralığı).

“Bu süreçte o kadar çok bizi ümitlendirici boş bilgi aldık ki körükörüne inanmamak gerektiğini acı şekilde tecrübe ettik!” (K93, Kadın, 35-44 yaş aralığı)

Günümüzde kaynağı belli olmayan haberin birçoğu halkı galeyana getirmek amacıyla asparagas haberler olduğunu fark ediyoruz. Fakat bu doğru olmayan bilgilerin yanında ne yazık ki doğru haberler de önemsenememe gibi durumlarla karşı karşıya kalıyor (K101, Erkek, 25-34 yaş aralığı).

4.7. Sosyal Medya ve Güven İlişkisi

Sosyal medya haberlerinin güven tesis ettiğini belirten katılımcılar ise canlı olarak yapılan yayınların yalan olamayacağı, insanların özgür iradeleriyle yaptıkları paylaşımların doğru olduğu, güvenilir kaynakları takip ederek doğru bilgilere ulaşabileceği gibi nedenler sıralanmıştır.

Kısmen de olsa gelen bilgiler videolar ile destekleniyor. Çoğu insanın kişisel hesaplarından yaşananları aktarırken iktidar eleştirisinden çok mevcut durumu aktardığına inanıyorum (K25, Erkek, 25-34 yaş aralığı).

“Sosyal medyanın gücü bir kez daha kanıtlanmış oldu. Her gördüğümüze inanmak yerine onaylı kurumları takip ettiğim için inanıyorum” (K14, Erkek, 35-44 yaş aralığı).

Olayı yaşayanların anlattığı ve canlı yayınlar var olan durumu yansıtıyor (K26, Erkek, 18-24 yaş aralığı).

“Halk sesini daha özgürce bu kanallardan duyurabilir” (K20, Kadın, 35-44 yaş aralığı).

“Direk olayı yaşayanlar durumları anlatıyor” (K39, Kadın, 25-34 yaş aralığı).

Güvendiğimiz kişilerin yayınları olay yerinden paylaşılan bilgiler olduğundan dolayı inanıyorum ve o bölgede yaşayan tanıdıklarımızdan aldığımız bilgiler ile tutuyor/ uyuşuyor (K119, Kadın, 25-34 yaş aralığı).

“Kişilerin kendi kayıplarını ve yaşadıkları olayı anlık ve canlı olarak yayınlamasından kaynaklı inancım biraz daha iktidar yanlısı medyaya göre yüksek durumda” (K179, Erkek, 18-24 yaş aralığı).

Yukarıdaki yorumlarda da görüleceği üzere bir taraftan sosyal medyanın dezenformasyon ve yalan haberlerin yayılmasına zemin hazırlayabileceği gibi, sağladığı özgürlükle gerçekleri aktarmak için bir araç, kullanıcıların kendi fikrini beyan edebileceği bir zemin ve canlı olarak olayların aktarılmasını sağlayan gerçekçi bir medya alanı olarak da görülebilmektedir.

4.8. Kuzey Kıbrıs'ta Deprem Haberlerinin Yerel Medya Kanalı Üzerinden Takibine Dair Bulgular

Yine birden fazla seçeneğin işaretlenebileceği ve yerel medya organlarının takibini ölçümlemeye yönelik ilk soruda katılımcılara Kahramanmaraş merkezli yaşanan depremlerle ilgili haberleri Kıbrıs'ın kuzeyinde yer alan hangi medya aracılığıyla takip ettiği sorulmuştur. Verilen cevaplarda %5'in üzerinde takip oranına sahip yerel medya organlarına yer verilmiştir. Katılımcıların %29,7'si BRTK'yı (KKTC devlet televizyonu- ana akım medya), %27,9'u Kanal Sim'i (Sol tandanslı muhalif TV kanalı), %27'si Yenidüzen Gazetesini (Kanal Sim ile aynı sahipliğe sahip sol tandanslı muhalif, hem basılı hem internet gazetesi), %20'si Kıbrıs Postası'nı (Ana akım internet gazetesi), %18 Havadis Gazetesini (Ana akım internet gazetesi), %17,1'i Özgür Gazeteyi (muhalif internet gazetesi), %13,1 Kıbrıs TV'yi (Kuzey Kıbrıs'ın ilk özel medya grubunun parçası), %12.6'sı Sim Radyo'yu (Kanal Sim ve Yenidüzen gazetesi ile aynı sahiplik), %9,9 Genç

TV'yi, %7,2 Avrupa Gazetesini, %5,4 BRTK Radyo'yu (devlet radyosu) takip etmektedir. Yanıtlarda da görüleceği üzere devlet medya organlarından ziyade özel medya kanalları takip edilmektedir. Devlet kanallarına olan güvensizlik burada da belirginleşmektedir.

4.9. Kuzey Kıbrıs'ta Deprem Haberlerinde Öne Çıkan Gazeteciler

Çalışmanın bu kısmında verilen yanıtlarda öne çıkan ilk on gazeteci paylaşılmıştır.

Tablo 2. Deprem Haberleri Takibinde Kıbrıs'ta Öne Çıkan Gazeteciler

Gazeteci İsmi	Çalıştığı Kurum	N	%
Hüseyin Ekmekçi	Haber Kıbrıs	116	52,3
Sami Özusul	Kanal Sim, Sim Radyo, Yenidüzen*	64	28,8
Serhat İncirli	Kanal Sim, Sim Radyo, Yenidüzen*	52	23,4
Cenk Mutluyakalı	Yenidüzen Gazetesi	39	17,6
Ali Baturay	Bağımsız Medya Grubu	27	12,2
Ulaş Barış	Kıbrıs Postası	23	10,4
Pınar Barut	Özgür Gazete	21	9,5
Serkan Soyalan	Kanal Sim	13	5,9
Levent Kutay	BRTK, Kıbrıs Postası	9	4,1
Reşat Akar	Diyalog Gazetesi	6	2,7

Yerel medya organlarının takibi ve takip edilen gazetecilerle ilgili bulgular arasında paralellik gözlemlenmemesi dikkat çekicidir. En çok takip edilen gazeteci olan Hüseyin Ekmekçi'nin araştırmanın yapıldığı dönemde Genel Yayın Yönetmeni ve şu anda Genel Müdür ve Genel Yayın Yönetmeni olduğu Haber Kıbrıs haber kanalı, takip edilen ilk on medya organı arasında çıkmamıştır. Bu da kişilerin medya organı seçerken medya organına güvene, gazeteci takibi yaparken ise gazeteciye olan güvene dayalı olarak seçim yaptığının göstergesidir.

4.10. Deprem Sonrası Sosyal Ağ Kullanımı

Kahramanmaraş merkezli depremler meydana geldikten sonra katılımcıların, sosyal ağlarda depremle ilgili herhangi bir paylaşım yapıp yapmadığına dair soruya %54,1 oranında evet yanıtı verilirken, %45,9 oranında hayır yanıtı verilmiştir. Birden çok seçeneğin işaretlenebileceği sosyal medya paylaşım içerikleriyle ilgili soruya en yoğun yanıt alınan beş konu başlığı Tablo 3'te görüldüğü gibidir:

Tablo 3. Depremle İlgili Yapılan Sosyal Medya İçerikleri

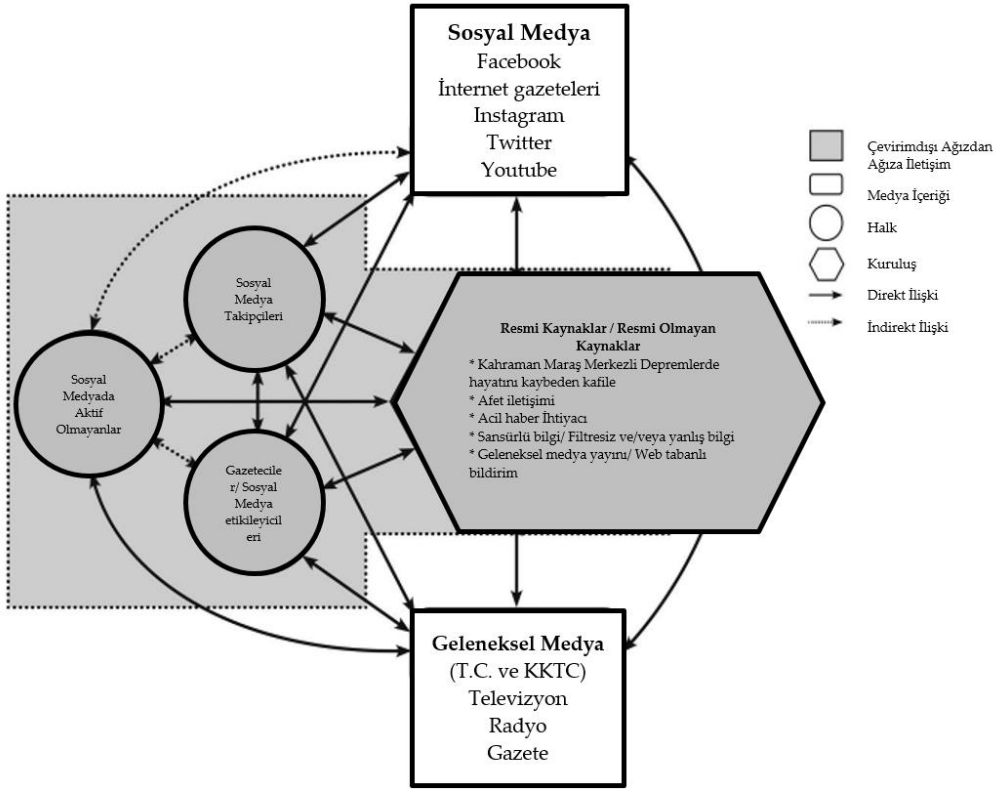
Sosyal Medya Paylaşım Teması	N	%
Bilinçlenme İçerikli Gönderi	66	54,5
Depremzede Mağusa Türk Maarif Koleji Ekibi	57	47,1

Başsağlığı Mesajı	48	39,7
Kurtarılan Depremzedeler	18	14,9
Yıkıntılar	13	10,7
Depremi Hissettiniz mi?	6	5

Jeolog, sedimantoloji ile deniz jeolojisi uzmanı ve Türkiye Bilim Akademisi Üyesi Prof. Dr. Naci Görür'ün Kahramanmaraş merkezli depremlerden kısa süre sonra yaptığı açıklamada, Kıbrıs'ta 7 ve üzeri büyüklüğünde depremler olabileceğine işaret ederek, önlem alınması gerektiğini belirtmişti (Kıbrıs Postası, 2023). Kahramanmaraş merkezli depremler Kuzey Kıbrıs'ta hissedildiğinden adada bu açıklama sonrası kısa süreli paniğe yol açtı. Bilinçlenme içerikli gönderilerin en yoğun paylaşım (%54,5) olarak ortaya çıkması böylesi bir ortamda beklentiler arasındaydı. Kuzey Kıbrıs'ta derin üzüntü yaratan depremzede Mağusa Türk Maarif Koleji ile ilgi paylaşımlar %47,1 ile ikinci sırada yer almıştır. Üçüncü sıraya depremlerde hayatını kaybedenlere yönelik başsağlığı mesajlarıdır.

4.11. Sosyal Medya Kriz İletişim Modelinin Araştırmaya Uygulanması

Şekil 2. Sosyal Media Kriz İletişim Modeli'nin araştırmaya uygulanması

Şekil 2’deki Sosyal Medya Kriz İletişimi Modeli’nin araştırma sonuçlarıyla birlikte değerlendirildiği zaman Medya Zenginlik Kuramının afet durumlarında Kuzey Kıbrıs’ta yaşayan toplumun daha doğru bilgiye ulaşmak ve haberin doğruluğu ile ilgili teyit alabilmek için gerek sosyal medya organlarını gerekse geleneksel medya kanallarını birlikte kullandığı görülmektedir. Sosyal medya etkileyicileri diye adlandırılan toplumsal anlamda güven kazanmış kişiler de bu gibi acil durumlarda öne çıkabilmektedir. Örneğin, bu olayda Mehmet Ekin Vaiz, Urban Cypriot çok öne çıkmıştır. Mehmet Ekin Vaiz’in aynı zamanda Twitter (X) aracılığıyla Grand İsisas Hotel’de hayatını kaybeden öğrenci/öğretmen/aileler için her gün farklı bir hashtag ile kampanya başlatmıştır. Hâla, #isisasortakdavamız adlı genel hashtag ile kampanya devam etmektedir. #isisasortakdavamız hashtag’i Kuzey Kıbrıs’ta uzun süre çok sayıda Twit alan ve gündem olan konu olmuştur. Resmi kaynaklar (devlet kurumları, afetle ilgili kurulan kriz masası, gazetelere bağlı çalışan gazeteciler) güven tesis ettiği takdirde takip edilmektedirler. Katılımcıların kriz durumlarında bilhassa görgü tanıklarına, onların paylaşımlarına daha fazla inandıkları (resmi olmayan kaynaklar) ve merak/ endişe dolayısıyla da sürekli etraflarındaki herkesle reel ve sanal yaşamda bu konu hakkında konuştukları saptanmıştır.

Ağızdan ağıza dolaşan söylemlerin Kıbrıs'ın Kuzeyinde küçük bir ülke olması dolayısıyla çok hızlı yayılımı söz konusudur. Yanlış bir bilginin yaratabileceği kaos buradan anlaşılabilir.

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsan hayatının ve toplumsal yaşam alanlarının siyasi rantın bir parçası olamayacağı, deprem gibi önlenemez ve kontrol edilemez doğal olaylara karşı gerekli tedbirlerin zamanında alınması gerektiği apaçık ortadadır. Dijital iletişimin artık geleneksel iletişim yöntemlerine nazaran daha etkin olduğu rahatlıkla yapılabilecek saptamalar arasındadır. Diğer bir deyişle tek yönlü iletişime (geleneksel medya) karşın çift yönlü iletişimin (sosyal medya) etkisi de denebilir. Böylesi olaylarda ana akım medyanın güvenilirliğini artırmak için gelecek kaygısıyla değil, asli görevini unutmadan gerçeklik kaygısıyla haber üretmesi gereklidir. Sosyal medya her ne kadar daha gerçek haberlere ulaşma aracı olarak görülse de, teyit edilmemiş haberlerin ve ilgi çekmek için dezenformasyona sebebiyet veren kitlelerin belli bir filtreden geçmesi ve haber teyit mekanizmalarının gelişmesi şarttır. Dezenformasyon ve yalan haberdan etkilenme oranının düşürülmesi medya okuryazarlığının da gelişmesi ile ilişkilidir. Bunun olabilmesi için medya okuryazarlığı ve bilinçli medya kullanım pratiklerinin gelişmesi gerekmektedir. Bu da ancak devlet desteğiyle yapılabilecek bir çalışmadır.

Araştırma bulgularına göre Medya Zenginlik Kuramının Kahramanmaraş merkezli depremde Kıbrıslı Türk spor kafesi ile ilgili haber takibinde işlevsel olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan bireyler üzerinde medya, kullanımı, haber takibi ve medyaya güven açısından Medya Zenginliği Kuramı zemininde Sosyal Medya Kriz İletişim Modeli Kahramanmaraş merkezli depremlerde Kıbrıslı Türk spor kafesi ile ilgili uygulanması mümkündür. Geleneksel medyanın sosyal medyaya nazaran güven kaybının temel sebepleri hız, doğruluk ve belli çıkar ilişkileriyle ilgili olduğu yapılan saptamalar arasındadır. Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan toplum yaşanan olay karşısında belirsizliğin üstesinden gelmek istedikleri için canlı/ yerinden/ tanıklardan anlık ve daha doğru olduğuna inandıkları bilgi alabilecekleri sosyal ağlara karşı daha fazla güven sergilemişlerdir. Sosyal ağlardaki çift yönlü iletişim olasılığı, ortamdaki birden fazla ipucu iletilme kapasitesi, doğal dilin kullanılması ve ortama kişisel olarak odaklanma şansı Sosyal Medya Kriz İletişim Modeli kullanılarak geleneksel medyaya nazaran sosyal medyaya olan güvenin artma sebepleri olarak saptanmıştır.

Medya Zenginliği Kuramının geçerli olduğu bu çalışmada sosyal medyanın çevirim dışı iletişimi de çok derinden etkilediği yapılan saptamalar arasındadır. Sosyal medya Kriz İletişim Modeli'ne göre kuruluş adı altında geçen bilhassa resmi kurumların Kahramanmaraş merkezli depremlerde Kıbrıs Türk halkında yeterli güveni tesis edemediği ve bundan sonra yaşanabilecek herhangi bir kriz durumunda merkezi afet bilgi merkezlerinin kurulmasının dezenformasyonu engelleyerek doğru bilgi akışını sağlamak için önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Kriz iletişiminin ayrı bir uzmanlık alanı olduğu bilincinin resmi kurumlarda anlaşılması ve gerekli önlemlerin alınması önerilmektedir.

Kriz durumunda yanlış bilginin halk arasında çok kolaylıkla yayılabileceği, panik, kaygı ve depresyona neden olabilmektedir. Kuzey Kıbrıs'ta yaşanabilecek afet ve/veya kriz iletişimiyle ilgili enformasyon, misenformasyon, ve dezenformasyon üzerine çalışmalar yapılması önerilmektedir.

Afet ve ölüm konusu temelinde çok hassas bir konudur. Kahramanmaraş merkezli depremlerde yaşanan bu olay Kıbrıslı Türkler açısından 1974 sonrası olan en büyük kayıptır. Konunun hassaslığından dolayı araştırmaya katılım beklenenden düşük seviyede gerçekleşmiştir. Böylesi hassas konularda birçok insan olayın ağırlığını yeniden hissetmemek için anketi doldurmak istemediklerini belirtmişlerdir. Yine Kıbrıs'ın küçük popülasyonlu bir ülke olmasından dolayı katılımcıların birçoğunun yaşanan kayıpları yakından tanıyor olması, akrabalık ilişkileri anketi doldururken olayı yeniden yaşadıklarına dair hissiyatlarının geliştiğiyle ilgili geri-bildirimler alınmış ve birçok anket yarım bırakılmıştır. Yukarıdaki sebepler çalışmanın sınırlılıkları arasında yer almaktadır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Makalenin tüm süreçlerinde Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi'nin araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Makalenin tamamı Nuran Öze tarafından kaleme alınmıştır.

Çıkar Beyanı

Yazarın herhangi bir kişi ya da kuruluş ile çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

- Akpolat, Y., Kaya, G., Çalışkan, A., & Karaağaç, Ş. (2021). İzmir deprem afetinden etkilenenler üzerine sosyolojik bir araştırma: Deperemle ilgili toplumsal bilinci etkileyen faktörlerin analizi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(2), 723-753. <https://doi.org/10.16953/deusosbil.841864>
- Akşam Gazetesi. (2023, Şubat 17). *Afet bölgesine dahil olan 11. il hangisi? Depremden etkilenen 11 il hangileri?* Geliş tarihi gönderen <https://www.aksam.com.tr/gunes/depremden-etkilenen-11-il-hangileri-afet-bolgesine-dahil-olan-11-il-hangisi/haber-1343965>
- Austin, L., & Jin, J. (2018). *Social media and crisis communication*. New York: Routledge.
- Bacon, J., & Ortiz, J. L. (2023, Şubat 6). Frantic search for survivors after massive earthquake rocks Turkey, Syria; Over 5,000 dead: Updates. *USA Today*. Geliş tarihi gönderen <https://eu.usatoday.com/story/news/world/2023/02/06/live-earthquake-updates-turkey-syria/11195199002/>
- Berg, B. L., & Lune, H. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (Çev. Aydın H.). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Bowman, N. D., Jöckel, S., & Dogruel, L. (2012). A question of morality? The influence of moral salience and nationality on media preferences. *Communications*, 37(4). <https://doi.org/10.1515/commun-2012-0020>
- Britannica. (2023). Disaster. Geliş tarihi 25 Mart 2024, gönderen <https://www.britannica.com/science/disaster>

- Can, İ. (2020). Giriş niyetine: Afet sosyolojisine alan açma çabası. İçinde İ. Can (Ed.), *Afet Sosyolojisi* (ss. 15-36). İstanbul: Çizgi Kitabevi.
- Carr, L. (1932). Disasters and sequence-pattern concept of social change. *American Journal of Sociology*, 38, 207-218.
- Chew, C., & Eysenbach, G. (2010). Pandemics in the Age of Twitter: Content Analysis of Tweets during the 2009 H1N1 Outbreak. *PLoS ONE*, 5(11), e14118. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0014118>
- Creswell, J. W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri: beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (M. Bütün ve S. Demir, Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Daft, R. L., & Lengel, R. H. (1986). Organizational Information Requirements, Media Richness and Structural Design. *Management Science*, 32(5), 554-571. <https://doi.org/10.1287/mnsc.32.5.554>
- Danielsson, E., Johansson, R., & Neal, D. M. (2015). Editorial: An introduction to Nordic research. *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*, 33(3), 316-322.
- El-Shinawy, M., & Markus, M. L. (1997). The poverty of media richness theory: explaining people's choice of electronic mail vs. voice mail. *International Journal of Human-Computer Studies*, 46(4), 443-467. <https://doi.org/10.1006/ijhc.1996.0099>
- EM-DAT. (2022). 2022 *Disasters in Numbers*. Geliş tarihi gönderen https://www.cred.be/sites/default/files/2022_EMDAT_report.pdf
- Fraustino, J. D., Liu, B. F., & Jin, Y. (2017). Social media use during disasters I: A research synthesis and road map. İçinde *Social media and crisis communication* (ss. 283-295).
- Freberg, K. (2012). Intention to comply with crisis messages communicated via social media. *Public Relations Review*, 38(3), 416-421. <https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2012.01.008>
- Gezduci, H., & d'Haenens, L. (2007). Culture-specific features as determinants of news media use. *comm*, 32(2), 193-222. <https://doi.org/10.1515/COMMUN.2007.012>
- Gökalg Yılmaz, F. G. (2021). Doğal afetler, toplumsal değişme ve dirençlilik ilişkisi: Toplumsalın yeniden inşası üzerine bir değerlendirme. *Sosyolojik Bağlam Dergisi*, 2(2), 119-132. <https://doi.org/10.52108/2757-5942.2.2.8>
- Grantham-Philips, W. (2023, Şubat 7). Over 41,000 dead in Turkey, Syria earthquake: Death toll among worst in recent history. *USA Today*. Geliş tarihi gönderen <https://eu.usatoday.com/story/news/world/2023/02/07/deadliest-earthquakes-history-world-turkey-syria/11201239002/>
- Guo, H. (2010). Understanding global natural disasters and the role of earth observation. *International Journal of Digital Earth*, 3(3), 221-230. <https://doi.org/10.1080/17538947.2010.499662>
- Hughes, A. L., Palen, L., Sutton, J., Liu, S. B., & Vieweg, S. (2008). "Site-Seeing " in disaster: An examination of on-line social convergence. *Proceedings of the Information Systems for Crisis Response*

- and Management Conference (ISCRAM 2008)*. Washington, D. C., USA. Geliş tarihi gönderen http://www.iscramlive.org/dmdocuments/ISCRAM2008/papers/ISCRAM2008_Hughes_etal.pdf.
- Jin, Y., Liu, B. F., & Austin, L. L. (2014). Examining the Role of Social Media in Effective Crisis Management. *Communication Research*, 41(1), 74-94. <https://doi.org/10.1177/0093650211423918>
- Kıbrıs Postası. (2023, Şubat 15). Kıbrıs'ta 7 ve üzeri büyük depremler olabilir. . *Kıbrıs Postası*. Geliş tarihi gönderen https://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n459761-prof-dr-naci-gorur-kibrista-7-ve-uzeri-buyuk-depremler-olabilir#:~:text=%22TEYAKKUZDA%20OLUNMASINDA%20YARAR%20VAR%22&text=K%C4%B1br%C4%B1s'ta%207'nin%20C3%BCzerinde,derin%20etkili%20depremlerde%20oldu%22%20dedi.
- Knowles, S. G. (2013). *The disaster experts: Mastering risk in modern America*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press.
- Kock, N. (2005). Media richness or media naturalness? The evolution of our biological communication apparatus and its influence on our behavior toward e-communication tools. *IEEE Transactions on Professional Communication*, 48(2), 117-130. <https://doi.org/10.1109/TPC.2005.849649>
- Kolukırcık, S., & Tuna, M. (2009). Türk Medyasında Deprem Algısı: Marmara Depremi Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(28), 286-298. Geliş tarihi gönderen <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esosder/issue/6142/82439>
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *InterViews: learning the craft of qualitative research interviewing*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Kwak, H. (2012). Self-disclosure in online media. *International Journal of Advertising*, 31(3), 485-510. <https://doi.org/10.2501/IJA-31-3-485-510>
- Liu, B. F., Jin, Y., & Austin, L. L. (2013). The Tendency To Tell: Understanding Publics' Communicative Responses To Crisis Information Form and Source. *Journal of Public Relations Research*, 25(1), 51-67. <https://doi.org/10.1080/1062726X.2013.739101>
- Mammadov, R. (2022). Media Choice in Times of Uncertainty
—Media Richness Theory in Context of Media Choice in Times of Political and Economic Crisis. *Advances in Journalism and Communication*, 10(02), 53-69. <https://doi.org/10.4236/ajc.2022.102005>
- McKenzie, S. H., & Harris, M. F. (2013). Understanding the relationship between stress, distress and healthy lifestyle behaviour: a qualitative study of patients and general practitioners. *BMC Family Practice*, 14(1), 166. <https://doi.org/10.1186/1471-2296-14-166>
- Merriam, S. B., & Tisdell, J. E. (2015). *Qualitative research: a guide to design and implementation*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Mileti, D. S., & Sorensen, J. H. (1990). *Communication of emergency public warnings: A social science perspective and state-of-the-art assessment*. Oak Ridge, TN. <https://doi.org/10.2172/6137387>

- Moody, K. E. (2011). Credibility or Convenience? Political Information Choices in a Media-Saturated Environment. *Media International Australia*, 140(1), 35-46. <https://doi.org/10.1177/1329878X1114000107>
- Moy, P., McCluskey, M. R., McCoy, K., & Spratt, M. A. (2004). Political Correlates of Local News Media Use. *Journal of Communication*, 54(3), 532-546. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2004.tb02643.x>
- Näsi, M., & Räsänen, P. (2013). Changing Media Preferences? *Nordicom Review*, 34(2), 77-92. <https://doi.org/10.2478/nor-2013-0055>
- Noji, E. K. (1991). Natural Disasters. İçinde *Critical Care Clinics* (C. 7).
- NTV. (2023, Nisan 22). *Kahramanmaraş merkezli depremlerde can kaybı 50 bin 783'e yükseldi*. Geliş tarihi gönderen <https://www.ntv.com.tr/turkiye/kahramanmaras-merkezli-depremlerde-can-kaybi-50-bin-783e-yukseldi,y8gMM7CAIE2ltf8TFbXryQ>
- Palen, L., & Liu, S. B. (2007). Citizen communications in crisis: Anticipating a future of ICT-supported public participation. *Proceedings of the 2007 Conference on Human Factors in Computing Systems (CHI 2007)*, 727-736. New York, NY: ACM Press.
- Palen, L, Starbird, K., Vieweg, S., & Hughes, A. (2010). Twitter-based information distribution during the 2009 Red River Valley Flood Threat. . . *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology*, 36(5), 13-17. Geliş tarihi gönderen http://www.asis.org/Bulletin/June10/June10_Palen_Starbird_Vieweg_Hughes.pdf
- Palen, L, Vieweg, S., Liu, S. B., & Hughes, A. L. (2009). Crisis in a Networked World. *Social Science Computer Review*, 27(4), 467-480. <https://doi.org/10.1177/0894439309332302>
- Perry, R. W. (2007). What is a disaster? İçinde H. Rodrigez, E. L. Quarantelli, & R. R. Dynes (Ed.), *Handbook of Disaster Research* (ss. 1-15). New York, NY: Springer.
- Polat, A. (2022). Nitel araştırmalarda yarı-yapılandırılmış görüşme soruları: Soru form ve türleri, nitelikler ve sıralama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 161-182. <https://doi.org/10.18037/ausbd.1227335>
- Quarantelli, E. L. (1987). Disaster studies: An analysis of the social historical factors affecting the development of research in the area. *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*, 5(3), 285-310.
- Quarantelli, E. L. (1989). Conceptualizing disasters from a sociological perspective. *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*, 7, 243-251.
- Quarantelli, E. L. (2005). A Social Science Research Agenda for the Disasters of the 21st Century: Theoretical, Methodological and Empirical Issues and their Professional Implementation. İçinde R. W. Perry & E. L. Quarantelli (Ed.), *What Is A Disaster? New Answers To Old Questions*. Xlibris Corporation.

- Quarantelli, E. L. (2009). *The earliest interest in disasters and crises, and the early social science studies of disasters, as seen in a sociology of knowledge perspective.*
- Rosenthal, U., Boin, A., & Comfort, L. K. (2001). *Managing Crisis: Threats, Dilemmas, Opportunities.* Springfield İllionis: Charles C. Thomas Publisher Ltd.
- Saban, A., & Sariçelik, S. (2018). Understanding an Introverted Child: A Narrative Study. *Journal of Qualitative Research in Education*, 6(1), 1-28. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.6c1s10m>
- Samatan, N., Fatoni, A., & Murtiasih, S. (2020). Disaster communication patterns and behaviors on social media: A study social network #BANJIR2020 on Twitter. *Humanities & Social Sciences Reviews*, 8(4), 27-36. <https://doi.org/10.18510/hssr.2020.844>
- Scanlon, J. (1988). Disaster's little known pioneer: Canada's Samuel Henry Prince. . *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*, 6, 213-232.
- Schultz, F., Utz, S., & Göritz, A. (2011). Is the medium the message? Perceptions of and reactions to crisis communication via twitter, blogs and traditional media. *Public Relations Review*, 37(1), 20-27. <https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2010.12.001>
- Sorokin, P. (1942). *Man and Society in Calamity: The Effects of War, Revolution and Pestilence upon the Human Mind.* New York: Dutton.
- Stults-Kolehmainen, M. A., & Sinha, R. (2014). The Effects of Stress on Physical Activity and Exercise. *Sports Medicine*, 44(1), 81-121. <https://doi.org/10.1007/s40279-013-0090-5>
- Su, C. (2012). One earthquake, two tales: Narrative analysis of the tenth anniversary coverage of the 921 Earthquake in Taiwan. *Media, Culture and Society*, 34(3), 280-295. <https://doi.org/10.1177/0163443711433664>
- Uğuz Arsu, Ş., & Tekindal, M. (2021). Nitel araştırmalarda anlatı araştırmasının tanımı, kapsamı ve süreci. *Ufkun Ötesi*, 21(1), 85-124.
- UNDRR. (2023). Disaster. Geliş tarihi 25 Mart 2024, gönderen UNDRR website: <https://www.undrr.org/terminology/disaster>
- Utz, S., Schultz, F., & Glocka, S. (2013). Crisis communication online: How medium, crisis type and emotions affected public reactions in the Fukushima Daiichi nuclear disaster. *Public Relations Review*, 39(1), 40-46. <https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2012.09.010>
- WHO. (2002). Disasters and Emergencies: Definitions, Training Package. Geliş tarihi 31 Ekim 2023, gönderen <https://apps.who.int/disasters/repo/7656.pdf>
- WHO. (2023). Disasters and emergencies. Geliş tarihi 28 Mart 2023, gönderen <https://www.who.int/teams/integrated-health-services/clinical-services-and-systems/surgical-care/disasters-and-emergencies>
- Widyastuti, D. A. R. (2021). Using New Media and Social Media in Disaster Communication. *Komunikator*, 13(2), 100-111. <https://doi.org/10.18196/jkm.12074>

- Wogalter, M. S. (2006). Communication-human information processing (C-HIP) Model. İçinde M. S. Wogalter (Ed.), *Handbook of warnings* (ss. 51-61). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Yenidüzen. (2023, Şubat 6). Deprem bölgesindeki Kıbrıslı Türk kabileler ilgili neler biliniyor? Kaynak: Deprem bölgesindeki Kıbrıslı Türk kabileler ilgili neler biliniyor? . *Yenidüzen*. Geliş tarihi gönderen <https://www.yeniduzen.com/deprem-bolgesindeki-kibrisli-turk-kabileler-igili-neler-biliniyor-160852h.htm>